

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з китайської філології

на тему:

Структурно-семантичні особливості фразеологізмів чень'юй в сучасній китайській мові

Юрчак Дарини Ігорівни
Студентки IV курсу, групи Пкит 09-20
денної форми навчання
Освітньої програми Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціалізації 035.065 Східні мови і літератури
(переклад влючно), перша – китайська
Спеціальності 035. Філологія
Науковий керівник: викл. Сидельникова. О.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ ЕКТС _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....	5
1.1. Фразеологія в сучасному мовознавстві.....	5
1.2. Роль фразеології в лексичній системі китайської мови.....	16
Висновки до першого розділу.....	23
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЧЕНЬ'ЮЙ.....	25
2.1. Складнощі та прийоми перекладу чень'юй.....	25
2.2. Описовий та буквальний переклад у процесі перекладу фразеологізмів чхен'юй	27
Висновки до другого розділу.....	30
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ВСТУП

Переклад - це складний процес, що потребує широких знань і розуміння не лише мовних структур, але й культурної спадщини мови. Одним із важливих аспектів перекладу є робота з фразеологічними одиницями, особливо важливими у художній літературі, де вони передають стиль автора та етнічну специфіку.

Фразеологізми є важливим елементом культурного та мовного надбання кожного народу. Вони відображають складну внутрішню структуру мови та глибинність національної культури, що розкривається через виразність, глибину та різноманіття у вживанні. Саме через фразеологізми передаються традиції, цінності, а також спосіб мислення та уявлення про світ.

Часто під час перекладу можуть виникати труднощі через фразеологізми, які для носіїв мови зрозумілі, але для тих, хто вивчає мову, можуть бути незрозумілими. Розуміння фразеологічних висловів вимагає великої кількості часу та іммерсії в культуру мови, включаючи літературні твори, кіно та народні казки.

Часто фразеологізми мають свій корінь у Біблії або народних традиціях, що робить їх зрозумілими для носіїв мови, але складними для тих, хто вивчає мову.

У китайській мові, яка має багату історію та культурний спадок, фразеологізми відіграють особливо важливу роль у вираженні традиційних цінностей, філософських уявлень та соціокультурних концепцій.

В цій роботі розглядаються фразеологічні одиниці китайської мови.

Актуальність роботи полягає в тому, що фразеологічні одиниці зустрічаються практично у всіх сферах життя: в художній літературі, наукових текстах, формальному та неформальному спілкуванні, а також у листуванні та інших видах текстів. Кваліфікований перекладач повинен не лише розуміти ці фразеологічні конструкції, але й бути здатним правильно перекласти їх, оскільки дослівний переклад може призвести до втрати сенсу всього речення. У деяких випадках це може навіть спричинити порушення сприйняття змісту всього тексту.

Таким чином, додаткове вивчення фразеологічних одиниць та труднощів, що виникають під час їх перекладу, має велике значення для забезпечення якісного перекладу текстів у міжмовному спілкуванні.

Метою роботи є розібрати структурно-семантичні особливості фразеологізмів чхен'юй в сучасній китайській мові, дослідити перекладацькі трансформації при перекладі китайських фразеологізмів чхен'юй та визначити прийоми перекладу фразеологічних одиниць.

Мета роботи визначає виконання таких **завдань**:

1. Визначити та розглянути особливості фразеологізмів.
2. Провести докладну класифікацію фразеологічних одиниць китайської мови.
3. Аналізувати основні підходи до переклада китайських фразеологізмів.
4. Порівняти методи перекладу, які не мають прямого еквіваленту.

Об'єктом дослідження є фразеологізми китайської мови.

Предметом дослідження є характеристика типових особливостей фразеологізмів чхен'юй та виявлення складнощів перекладу цих виразів на українську мову, а також аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі фразеологічних одиниць чхен'юй.

Методами дослідження, що використовуються у роботі є порівняльний аналіз, класифікація, узагальнення та аналогія.

Практичне значення полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для викладання таких навчальних дисциплін як лексикологія, теорія та практика перекладу та історія культури Китаю.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновок та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1. Фразеологія в сучасному мовознавстві

Фразеологія - це скарбниця мови, що відображає життєвий досвід та активність людей протягом років. Кожна мова постійно збагачується, а разом з нею розвивається і фразеологія. В ній міститься безліч приказок, прислів'їв, жартів та афоризмів, що є своєрідними віконцями у минулі часи, свідчать про побут та культурні традиції.

Фразеологія - це галузь мовознавства, яка вивчає нерозривні словосполучення. Також вона охоплює сукупність стало вживаних виразів, відомих як фразеологізми, характерних для певної мови.

У етимології слово "фразеологія" має своє коріння в грецькому "phrasis", що означає "висловлювання", а також в слові "logos", що перекладається як "вчення". Основною одиницею в фразеології є фразеологізм.

Об'єктом вивчення фразеології як науки є стійкі вирази, а також їхнє значення, структура, походження та взаємозв'язок з іншими мовними одиницями, такими як слово та речення.

У фразеології виділяють кілька основних задач:

- Потреба у класифікації фразеологічних одиниць, що впливає з їхньої різноманітності, що сприяє систематизації та кращому розумінню цієї складної лінгвістичної категорії.

- Майже неможливо досягти точності у визначенні, перекладі та використанні фразеологічних одиниць без вивчення їхньої історії виникнення, що дає можливість краще розуміти їх семантику та контекст застосування.

- Розкриття способів взаємодії фразеологізмів з іншими частинами мови, що допомагає розуміти їхню семантичну та синтаксичну природу, а також визначає їхнє місце та роль у мовній системі.

У порівнянні з іншими науками, фразеологія є молодого дисципліною, проте, проте на неї звертають увагу все більше дослідників через її швидкий розвиток.

Український дослідник Потебня О.О. першим порушив питання про значимість фразеологізмів. (Потебня, 1930) Хоча мовознавець Ш. Баллі не вважав фразеологію окремою наукою. (Баллі, 1905) Він визначив систематизацію, опис та особливості фразеологізмів у своїх працях "Нарис стилістики" та "Французька лінгвістика". (Баллі, 1909). В той же час, деякі закордонні мовознавці не виділяють цей розділ як самостійну дисципліну.

Та загалом науковці звертали увагу на проблему, вказуючи, що лексика вивчає індивідуальні лексичні значення слів, морфологія розглядає формальні значення слів, а синтаксис – формальні значення словосполучень. Це призводить до необхідності створення особливого розділу, що би доповнив синтаксис, проте фокусувався на вивченні індивідуальних значень окремих словосполучень, аналогічно до лексики, яка розглядає індивідуальні (лексичні) значення окремих слів. Цей розділ мовознавства отримав назву фразеології або ідіоматики.

М.П. Кочерган, український мовознавець, описує фразеологію як проміжний рівень мови, який перетинається з лексико-семантичним і синтаксичним рівнями. (Кочерган, 2010) Особливістю таких проміжних рівнів є відсутність власної одиниці, тому такі одиниці формуються на одному рівні, але виконують функції, характерні для іншого рівня.

Фразеологізми та слова мають кілька спільних ознак, таких як однозначність та неоднозначність, а також синтаксичні та стилістичні функції. Однак є декілька структурних та семантичних різниць між ними. Слова формуються за допомогою

словотворчих моделей, тоді як фразеологізми базуються на граматичних конструкціях та вільних словосполученнях.

Також, лінгвісти виділяли певні універсальні особливості, якими можуть володіти мовні одиниці, які визначають як фразеологічні:

1. Фразеологічний зворот структурно складний, не обмежується одним словом і може представляти собою словосполучення або навіть речення.

2. Одна з ключових особливостей фразеологічного звороту, яка відрізняє його від вільного поєднання слів, - це його відтворюваність.

Фразеологізми не формуються у процесі мовлення, на відміну від вільних поєднань, які виникають під час комунікації. Фразеологізми передаються у вигляді цілісних одиниць, без змін, якими вони закріпилися у мовленні.

3. Стійкість є ще однією важливою ознакою фразеологічного звороту від вільних поєднань слів.

Це проявляється у сталій структурі та фіксованому порядку послідовності всіх компонентів.

4. Фразеологізми є значущими мовними одиницями, які семантично неподільні та мають єдине цілісне значення, незалежне від значень складових їх компонентів.

5. Більшість фразеологізмів характеризується непроникністю структури, тобто вони не допускають будь-яких вставок між складовими.

У тих випадках, де можуть бути вставки, ступінь єдності структури не є абсолютною, а семантика доданих компонентів не впливає на фразеологічне значення.

6. Фразеологізми мають виразність, яка виникає за рахунок їх виразних можливостей.

Для ефективного перекладу фразеологізмів важливо розуміти їхні метафоричні значення та виявляти приховані образи. Володіння знаннями про фразеологізми та вмінням використовувати їх вірно цінується у будь-якій мові, оскільки це свідчить про високий рівень мовної грамотності.

У своїй книзі "Введення в лексикологію" китайський вчений Чжан Юньян трактуює термін "фразеологізм" як "специфічні словосполучення та речення в мові, які у функціональному плані виступають в якості слів, але не створюються в процесі мови, а існують в цій мові у вже готовому вигляді". (Чжан Юньян, 1959)

Згідно з "Словником української мови", фразеологізм - це усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний та цілісний вислів за значенням. (Білодід, 1979)

Із вільного поєднання слів з переносним значенням народжуються фразеологізми. Фігуральність поступово стирається і словосполучення стає сталим. Від того наскільки забуваються номінативні значення компонентів залежить наскільки сильне в них переносне значення. (Кочерган, 2006)

З цього визначення стає очевидним, що фразеологізм використовується лише як недільна, цілісна лексична одиниця. Цікавим є те, що значення фразеологізму може відрізнитися від значень окремих слів, що утворюють його, і в реченні така конструкція може виконувати будь-яку граматичну роль.

До основних ознак фразеологізмів можна віднести:

- Єдине значення.
- Відтворюваність одного компонентного складу.
- Стійкість граматичних категорій.
- Переносне значення слів у складі фразеологізмів.
- Емоційне забарвлення. (Алефіренко, 1987, с.152)

Також, визначають будову фразеологізмів за граматичними зв'язками та компонентним складом на три види:

- Фразеологізми-речення.

Наприклад: одна пташка весни не наспіває.

- Словосполучення.

Наприклад: бити байдики.

- Фразеологізми-слова.

Наприклад: Отелло. (Баран, 1988)

Войцеховський І.В. у своїй праці «Практична фразеологія сучасної китайської мови» виділяє такі основні стилістичні ознаки фразеологізмів китайської мови:

- Образність.
- Емоційно-експресивне забарвлення.
- Образно-виразні засоби.
- Просторіччя.
- Жанрово-стилістична віднесеність. (Войцехович, 2007)

Тексти, де використовуються фразеологізми з емоційно-експресивним відтінком, збагачують мову автора розмовними висловами, що робить інформацію більш доступною для широкого кола читачів. Крім того, наявність таких фразеологізмів робить текст запам'ятовуванішим і привертає увагу швидше.

Походження фразеологізмів може бути пов'язане з наступними джерелами:

- Усна народна творчість;
- Міфологічні легенди;
- Релігійні традиції.

Чимало українських вчених приєднувалися до вивчення фразеології. Наприклад, Удовиченко Г., Сидоренко М., Олійник С., Коваль А., Батюк Н. –

доєднувалися до створення фразеологічних словників, а Горецький П., Медведєв Ф., Карпова В. залучалися до розробок теоретичних основ фразеології.

В Китаї завжди існував значний інтерес до фразеології. Це відображало не лише практичний, а й жвавий інтерес до надзвичайної здатності мови у лаконічній, відточеній та образній формі відтворювати різноманітні явища і поняття навколишнього світу. Фразеологія допомагала висловлювати історичні та культурні події, відносини між людьми, а також вражати людські характери і емоції, їх переваги і недоліки, що є невід'ємною частиною повсякденного життя.

З'являються наукові праці, в яких дослуджується фразеологія, її ознаки. До приклада, Ма Гофань у 1958 році випустив свою працю «Короткий огляд чень'юй», у якій було представлено дослідження про походження чхень'юй, їхні стилістичні та структурні особливості, синонімія та автонімія. (Ма Гофань, 1959, с.51)

У 1980-1990 роки почали розглядатися проблеми фразеології у вже серйозних наукових роботах, там же досліджували характерність фразеологізмів, окрім того, відбувався аналіз і із іншими мовами.

Серед китайських мовознавців, які досліджували питна фразеології особливо виділяють вже згаданого Ма Гофаня, а також Яо Пенци, Вень Джуаньчжен, Ні Баонянь, Чжан Чжигун.

Згодом, вже на початку XXI століття Китай у одній зі своїх постанов навіть включив фразеологізми до своїх вступних іспитів, що посприяло до більшого інтересу до фразеологізмів, що в свою чергу привело до створення фразеологічних словників, книг і для дорослих, і для дітей із поясненнями.

Проте, як зазначалось раніше, деякі країни не втводять фразеологізми на самостійний розділ мовознавства, сюди й відноситься Китай. Тому, їх розглядають в залежності від задань конкретних досліджень стилістики та лексикології.

На дослідження іноземних фразеологізмів вплинула класифікація Ш. Баллі, які розглядав їх із семантичної сторони. Науковці використовували ідею класифікації, через що вона здобула визнання у всьому світі.

У процесі дослідження фразеологізмів, їх розділили на наступні три типи:

- Фразеологічні зрощення

Це ідіоми, які є найбільш стійкими неподільними словосполученнями, із значень їхніх різних компонентів не впливає загальне значення. Тобто немає жодного зв'язку із значеннями компонентів, які входять до складу фразеологізмів. Їх неможливо поділити зі змістом і дослівно перекласти, а сенс повністю зникне, якщо переставити компонент чи взагалі його замінити.

Наприклад: як корова в сідлі, собаку зарито, зарубати на носі.

- Фразеологічні єдності

Словосполучення, які є сталими, в таких фразеологізмах сенс компонентів має значення, на відміну від фразеологічних зрощень. У фразеологічних єдностях цілісне значення словосполучення залежить від сенсу певного компоненту. У такому типі часто характерно є рима, алітерація або співзвуччя.

Наприклад: крапля в морі, курча жовтороте, ребра можна перерахувати.

- Фразеологічні сполучення. (Дащенко, 2015, с.26))

У цьому типі словосполучення є також сталі, та на відміну від попередніх двох типів, тут компоненти мають обмеженість щодо інших слів, проте вони не втрачають свою самостійність.

Наприклад: брати до серця, порушити питання, бере жаль.

Варто зауважити, що фразеологізми мають такі властивості, як багатозначність, синонімія, антонімія.

Фразеологічні єдності та фразеологічні зрощення довелося об'єднати до однієї групи, а саме групи ідіом, адже така семантична класифікація має недоліки, а саме те, що ці дві групи часто майже неможливо розділити.

Пізніше почали виділяти і четвертий тип у даній класифікації – фразеологічні вирази, які є стійкими зворотами мови, неподільні семантично та складаються зі слів із вільним значенням, які відтворюються як сталі одиниці в процесі мовлення. (Скрипник, 1973, с.12)

Наприклад: дівка не без щастя, козак не без долі; на словах медок, а на серці льодок; бідний, як церковна машина.

Тут виділяють фразеологічні вислови номінативного типу, до них часто відносять мовні кліше, які виражені простими словосполученнями. Вони ідентичні лише частині речення, є словесною формою певного поняття.

Наприклад: ринкові відносини, охорона здоров'я, трудові успіхи.

А також фразеологічні вирази комунікативного характеру – предикативні словосполучення, які рівноцінні реченню, що виражають певне судження.

Наприклад: мовчання – знак згоди

Для виявлення лексико-семантичних та граматичних ознак, а також для вивчення особливостей функціонування та способів існування фразеологізмів в мовному ланцюжку, фразеологізми поділяють на два основні типи: структурно-семантичний та функціонально-стилістичний. Кожен з цих типів має свої класифікації, які дозволяють докладніше розглянути різноманітні аспекти фразеології і її ролі в мовному вживанні. (Кочерган, 2010)

Структурно-семантичний тип фразеологізмів можна поділити на дві основні категорії: фразеологізми-словосполучення та фразеологізми-речення.

- Фразеологізми-словосполучення, які складаються із фразеологічних одиниць, що мають структуру словосполучення, інколи їх називають

фраземами, що різняться за характером значень. Дослідники також ділять їх на підтипи, через те, що вони розрізняються ступенями злиття компонентів, а також семантично, а саме фразеологічні вирази та фразеологічні сполуки.

- Фразеологічні вирази – складаються із слів з вільним значенням, де кожен із компонентів має смислову самостійність, тому значення усього виразу залежить від значень компонентних частин. Фразеологічні вирази зазвичай є шаблонними, тому особливістю в них є те, що їх легко вирізати, у мовленні такий тип є готовою одиницею з стійким складом та значенням.

Наприклад: 以備万 – про всякий випадок. Дослівно: підготувати раптом.

- Фразеологічні сполучення – складаються принаймні із одного компоненту, який несе специфічне значення. Такі компоненти вживаються лише із конкретними словами, і мають метафоричне значення. Тож функціонально фразеологізми сполучення дорівнюють слову, де саме поняття позначається загалом, а не різними компонентами.

Наприклад: 黑暗勢力硬 – темні сили. Дослівно: темний сила примушувати.

Також іноді можна зустріти фразеологічні сполуки, які складаються з іншомовних фразеологізмів, що призводить до утворення кальок-фразеологізмів. Характерною ознакою для них є послідовний переклад усіх компонентів.

- Фразеологізми-речення, які складаються із таких фразеологічних одиниць, що мають структуру речення, також мають назву стійких виразів. За основу у такого типу взято форми мислення, умовиводи, питання, а не поняття. Такі фрази є комунікативними одиницями, мають стійку синтаксичну структуру та лексичний склад, та інколи можуть не мати самостійного значення, тобто можуть виконувати роль членів речення.

Наприклад: 少年老成 – дорослий не по роках. Дослівно: мало роки старий стати.

Отже, фразеологія складається із мовних одиниць, що мають компонентний склад, є самостійні, описуються переносним значенням, а також відтворюваністю.

Окрім цього, лінгвісти виділяють і функціонально семантичні типи:

- фразеологізми розмовного типу (自然而然 zìrán ér rán – само собою);
- публіцистичного типу (保持中立 bǎochí zhōnglì - зберігати нейтралітет);
- науково-технічного типу (应当着重指出 yīngdāng zhuózhòng zhǐchū - варто підкреслити);

- офіційно-ділового стилю (雇佣 gùyōng – наймати на роботу);
- службові фразеологізми (如果...时候 rúguǒ... shíhou)- в тому випадку, коли...).

Також було здійснено систематизацію фразеологізмів у аспекті функціональності. Така класифікація має шість основних типів:

1. Образно-виразні стійкі сполуки – мають образно-виражальну функцію та емоційно-експресивну.

Утворилися завдяки фантазії та звичайного добору слів, вдало використовуються слова та вирази в переносному значенні, а також зіставляються і порівнюються.

Такі сполуки відрізняються своєю експресивністю, забарвленістю та своєрідністю.

До даного типу відносять:

- метафоричні одиниці

Наприклад: пустити червоного півня;

- сполуки із компонентами метафор

Наприклад: берегти як зіницю ока;

- сталі гіперболи

Наприклад: гарматою не проб'єш;

- тавтологічні сполуки

Наприклад: свиня свинею;

- створені на основі поетичного синтаксису сполуки

Наприклад: правда – добре, а щастя – краще.

2. Еліптичні сполуки – лаконізуюча функція, які об'єднують стійкі сполуки слів.

Наприклад: ні пуху ні пера.

3. Термінологічні фразеологізми – функція точності.

Такий тип охоплює наукові, технічні, мистецькі складені терміни. Важливим є те, що у разі заміни хоч одного із компонентів синонімом, термінологічність руйнується.

Наприклад: культ особи.

4. Афористичні фразеологізми, що виражають узагальнюючі умовиводи.

Наприклад: друзі пізнаються в біді.

5. Контекстологічні сполуки.

Вони виражаються стійкими утвореннями, у інших класифікаціях вони належать до фразеологічних сполучень.

6. Ідіоми - втрачені внутрішньої форми стійкі словосполучення

Окрім цього, існує і класифікація фразеологізмів за їхніми джерелами походження:

1. Прислів'я та приказки.
2. Професіоналізми, що тепер мають метафоричний вжиток.
3. Біблійні цитати та образи, «Старий» та «Новий» завіти.
4. Вилони із анекдотів, жартів, які стали сталими.
5. Антична старовина.
6. Крилаті вислови письменників.
7. Поширені переклади іншомовних висловів.
8. Вислови відомих людей.

1.2. Роль фразеології в лексичній системі китайської мови

Китайський дослідник Має Гофань – один із найбільш відомих та авторитетних лінгвістів, часто роботи інших вчених беруть за основу його класифікацію фразеологізмів. У даній класифікації взято за основу походження та стилістику особливостей фразеологізмів. Так, класифікація китайського вченого має п'ять розрядів, що мають свої особливості та вони не завжди можуть пов'язуватися.

1. Ідіома (成语 chéngyǔ - чен'юй).

Фразеологічні стійкі словосполучення, що мають значення однорідної семантики та переносне значення, часто вживаються у складі речення та мають виражено експресивний характер. Вільні мовні звороти, факти історії, вчення філософії та релігії – є матеріальними утворення чхеньюй.

Вони є найбільш поширеним розрядом фразеологізмів та одним із найстаріших, часто побудовані за нормами давньої китайської мови веньянь.

Наприклад: «如鱼得水» (rú yú dé shuǐ) - як риба в воді.

2. Прислів'я (谚语 yànyǔ - яньюй).

Народний вираз, один із жанрів усної народної творчості, де характерним є те синтаксична завершеність, що означає, що вони можуть виступати завершеною думкою – реченням. Функціональною-стилістичною особливістю є віднесеність до розмовного стилю китайської мови.

Наприклад: «一天打鱼 · 三天晒网» (Yītiān dǎ yú, sān tiān shài wǎng)- три дні рибу ловить, два дні сітку сушить, тобто робити щось з досить великими перервами.

3. Недомовки (歇后语 xiēhòuyǔ - сехоуяй).

Складається із двох частин, та може використовуватися як і в повній формі, так і в скороченій, недомовленій формі. Перша частина несе у собі іносказання, а друга саме пояснення до нього.

Головною відмінністю недомовок є гра слів, що викликає експресивність комунікативної функції. Такий тип не має аналогу в українській мові, він відображає специфіку китайської мови завуальовано виражат свою думку.

Наприклад: «火烧眉毛-只顾眼前» (Shāo méimáo-zhǐgù yǎnqián) –займатися лиш тим, що перед очима.

4. Фразеологічна сполука (惯用语 - гуаньюняй).

Словосполучення із трьох морфем, характеризується експресивністю та образністю. Часто гуаньюняй мають характер прислів'я та приказки.

Наприклад: «开夜车» (kāi yèchē) – працювати до ночі.

5. Приказка (俗语 sùyǔ - суюй). (Ма Гофань, 1959)

Такий тип має стійке поєднання слів, що також характеризується експресивністю, переносним значенням та образністю. Основною відмінністю суюй є те, що вони не несуть в собі прямий сенс повчання.

Наприклад: «开夜车» (jiāngshān yè gǎi, bēnxìng nán yí) - горбатого могила виправить.

Чень'юй вважається найбільшим та найголовнішим розрядом даної класифікації китайських фразеологізмів. Вони несуть у собі переносне значення, більшість вчених вважають, що чень'юй в основному зустрічаються у книжковому стилі та письмовому.

За словами Баранової З.І., чень'юй - це стійке словосполучення, побудоване згідно з нормами старокитайської мови. Він має семантично монолітний характер, з узагальнено-переносним значенням, що надає йому експресивного виразу. Функціонально він виступає як член речення. Чень'юї є найважливішим класом фразеологізмів китайської мови. (Баранова, 1973, с.23)

Китайський вчений Чень Шуан визначає чень'юй як фразеологічно пов'язані одиниці сучасної китайської мови, які є стійкими лексично-граматично, що в основному мають чотирискладову коротку відточену форму ритмічних речень та словосполучень, які до того ж сповнені архаїзмами, а різну дійсність китайського етносу відображена яскраво, жваво та виразно. (Чень Шуан, 2007, с.23)

В порівнянні іншими вченими, китайські дослідники Фу Хуайчін, Сян Гуанджун та Сун Вейджан мають інші погляди на фразеологізми.

Так, Сян Гуанджун вважає чень'юй однією цілісною структурою та виділяє шість типів:

1. Такі, до яких входять синоніми, що підкреслюють і підсилюють значення чень'юй.

Наприклад:

养精蓄锐 (yǎngjīng xùruì) – ростити-екстракт-накопичувати-бойовий дух, накопичувати сили.

2. До складу входять елементи, які подібні за структурою та доповнюють один одного.

Наприклад:

众志成城 (zhòngzhì chéngchéng) – натовп-прагнення-досягнення-місто, єдинство – велика сила.

3. До складу входять антоніми.

Наприклад:

舍近求远 (shějìn qiúyuǎn) – відмовлятися-близько-прагнути-далеко, від добра – добра не шукають.

4. Наявність елементів, що поєднавшись разом, створюють сенс, та окремо є абсурдними.

Наприклад:

大智若愚 (dàzhì ruò yú) – великий-розумний-ніби-дурний, велика мудрість завжди скромна.

5. До складу входять компоненти порівняння.

Наприклад:

浮光掠影 (fú guāng lüè yǐng) – плавати-промінь-промайнути-тінь, швиденько, поверхнево.

6. Елементи опису загальних явищ.

Наприклад:

塞翁失马, 焉知非福 (sài wēng shī mǎ) – вежа-старець-встратити-кінь, не було би щастя, так нещастя допомгло. (向光忠.1985)

Також Сян Гуанджун виокремлює багатозначні чень'юй, антонімічні та синонімічні зв'язки.

Фу Хуайчін виділяє п'ять груп, де виділяє двоморфемні та чотириморфемні структури, де в чотириморфемній структурі кожна морфема виділяється окремо.

1. Повторення. Значення обох частин таке ж саме, де певний компонент є акцентом.

Наприклад:

东奔西走 (dōngbēn xīzǒu) - схід-йти- захід -йти, бігати зі сторони в сторону.

人山人海 (rénshān rénhǎi) –людина-гора-людина-море, натовп.

2. Порівняння. Одна із частин протилежна іншій, тобто використання антонімів.

Наприклад:

阳奉阴违 (yángfèng yīnwéi) - сонце –отримати-тінь-порушувати відкрито, говорити одне, а робити інше.

万众一心 (wànzhòng yīxīn) - 1000-багато-1-серце, одnodумці.

3. Продовження. Друга частина- продовження першої.

Наприклад:

水到渠成 (shuǐ dào qú chéng) - вода-приходити-канави-стати, всьому свій час.

过河拆桥 (guòhé chāiqiáo) - перейти-ріка-зносити- міст, вибивати землю з-під ніг.

4. Ціль. Перша частина виражає дію, друга – ціль дії,

Наприклад:

杀一儆百 (shā yī jǐng bǎi) - вбити -1- щоб слугувало уроком-100, наказати одного, щоб слугувало уроком іншим.

取长补短 (qǔcháng bǔduǎn) - брати-довгий-доповнювати-короткий, вчитися на чужих помилках.

5. Причина. Перша частина виражає причину, друга – результат,

Наприклад:

水落石出 (shuǐ luò shí chū) – вода-прийти-камін-вийти, правда випливає.

生老病死 (shēnglǎobìngsǐ) – родитися-старий-хвороба-помирати, земне життя.

(符淮青, 1985)

Окрім того, Фу Хуайчін розглядає значення чень'юй на рівні морфемного складу та як цілісне значення. У морфемному складі він виокремлює дві категорії, де важливо розуміти, що кожна морфема важлива для загального сенсу.

- Чень'юй, де морфемні складаються із слів, що є загальноживані у сучасній китайській мові.

Наприклад: 三言两语 (sānyán liǎngyǔ) – 3-слово-2-мова, лаконічно.

- Чень'юй, що складаються з морфем із застарілими словами.

Наприклад: 汗流浹背 (hànlíú jiānbèi) – піт-текти-змокнути-спина, обливатися потом.

У цілісному значенні чень'юй вчений виокремив наступні категорії:

- Кожна морфема має місце для усвідомлення цілісного значення.
- Не кожна морфема впливає на значення.
- Ті, що мають метафоричне значення.

Суй Вейджан поділив чень'юй на три види значення:

- Поверхнєве. Ті, де кожна морфема має окреме значення.
- Етимологічне. Ті, де першоджерельне метафоричне значення.
- Дійсне. Ті, де сучасне метафоричне значення. (孙维张, 1989)

Китайський вчений Ма Гофань створив свою класифікацію чень'юй, яка виділяє три типи:

1. чотирискладові чен'юй, що розпадаються на два відрізки:
 - близькі за сенсом;
 - протилежні за сенсом;
 - с числівниками;
 - що повторюють той самий компонент.
2. чотирискладові чен'юй, що не розпадаються на два відрізки:
 - речення;
 - словосполучення.
3. нечотирискладові чен'юй.

Як відомо, чень'юй складаються в основному із чотирьох ієрогліфів, складаючи цілісне семантичне значення та утворюючи переносне, метафоричне

значення. Лінгвісти поділяють їх на дві категорії: паралельної та непаралельної конструкції.

- Чень'юй паралельної конструкції

Відрізняються тим, що вони мають однакову кількість слів, відповідність за значенням, аналогічну структуру та закономірне чергування тонів. Ці чень'юй демонструють різні типи паралелізму, такі як кількісний, лексико-семантичний, граматичний і фонетичний, тобто вони мають однакову кількість слів, мають лексично-семантичну відповідність, мають закономірність чергування тонів. Компоненти паралельної конструкції парно пов'язані сенсом та граматиною. Ця категорія чень'юй спрощує завдання перекладача у розумінні та визначенні значення фразеологізму у тексті, та для вдалого перекладу все ж треба розрізняти види чень'юй.

- Чень'юй непаралельної конструкції

Часто являють собою слово з чотирьох морфем, проте зустрічаються і ті, які складаються з п'яти та більше морфем. Такі чень'юй не мають лексичних чи граматичних обмежень, для них можлива різні будови за синтаксичними структурами та лексичним складом. Отже, дані конструкції характеризуються вільною будовою як синтаксично, так і лексично, і можуть містити службові слова, такі як сполучники, прийменники та частинки заперечення, подвійного заперечення.

Висновки до першого розділу

Розглянувши загальні питання фразеології, можемо зробити висновок, що порівнюючи із іншими галузями мовознавства, фразеологія здійснила свій розвиток в останні десятиліття, але вже здобула великий інтерес як у західних, так і у східних дослідників. Фразеологізми походять з різних джерел та несуть у собі загальне переносне значення з емоційним відтінком.

Ці фразеологічні одиниці є відображенням культури, традицій, вірувань та історії кожного народу, а також віддзеркалюють їхнє світосприйняття. Українська та китайська мови мають велику кількість фразеологізмів, проте вони можуть відрізнятися за сферою вживання та концептуальним значенням.

Мовознавці з усього світу розробляли різноманітні класифікації фразеологічних одиниць, використовуючи семантичні, граматичні та лексико-граматичні ознаки. Серед них особливе місце посідають класичні дослідження, які базуються на походженні та стилістичних відмінностях виразів. Одним з найважливіших класів є чен'юй, особливо поширені в чотирискладових сполуках, які несуть у собі переносні значення.

РОЗДІЛ 2. Перекладацькі трансформації при перекладі фразеологізмів- чень'юй

2.1. Складнощі та прийоми перекладу чень'юй

При перекладі китайських текстів, особливо художньої та класичної літератури, часто виникає необхідність роз'яснення певних виразів, оскільки китайська цивілізація відрізняється від західної.

Навіть досвідченим перекладачам можуть зустрічатися труднощі через різницю у письмі, синтаксичній структурі, культурних та історичних аспектах, а також у стилях, географічних та релігійних відмінностях між культурами. Тому важливо постійно поглиблювати свої знання та уміння для успішного перекладу фразеологізмів. Для якісного перекладу фразеологізмів важливо мати глибоке розуміння історії, літератури та способу мислення обох культур. Ці теоретичні знання мають бути підкріплені практичним досвідом. (Галицька, 2011, с.217)

Деякі фразеологізми потребують додаткових знань, пов'язаних з історією та способом життя конкретного народу. Крім того, географічні умови, такі як клімат та географічне положення, також впливають на формування культури. Люди адаптуються до свого середовища для забезпечення себе, що впливає на їхній образ життя, поведінку та мислення.

При перекладі таких фразеологізмів необхідно мати додаткову інформацію, яка б актуалізувала специфіку поняття. Наприклад, український фразеологізм "плюнути в борщ" - що означає завдавати комусь шкоди, може бути складним або навіть нереальним для переклада на китайську мову, оскільки він ґрунтується на українському слові "борщ", якого немає в китайській культурі. (Біложенко, 2003)

Так і з китайською мовою, яка зовсім не схожа на європейські мови, адже китайська має зовсім іншу структуру, ієрогліфи доволі часто складно розпізнати, прочитати, та і скласти до купи в речення, яке би мало сенс, а деякі словосполучення можуть бути одночасно і сталим виразом і вільним. Часто проблемою є те, що

перекладачі, не звертають увагу на внутрішню форму китайської мови, не знайомі з історією, релігією, традиціями та звичаями, що ж звісно приводить до непорозуміння у перекладі. (Бобков, 2016)

Аби переклад був вдалим, слід звертатися до прийомів перекладу.

- Метод фразеологічного еквіваленту – підбирання виразу, що включить в себе образі, підходящий емоційний та стилістичний стиль, аби виконати повний збіг образності. Аналогія значень допомагає будувати семантичну парність. Цей метод найповніше перекладає оригінальний текст, що робить сенс зрозумілим для читачів. Тобто завдяки такому перекладу співпадає і образна основа, і повністю значення слів, й переносне значення.

Наприклад: «走逆流» (zǒu nì liú) – йти проти течії.

- Метод фразеологічного аналогу – підбирання виразу, який матиме іншу образну основу, та таке ж значення, та стилістичний, емоційний стиль.

Наприклад: «小题大做» (xiǎo tí dà zuò) – досл. маленьке питання, велике діло; використовуючи фразеологічний аналог – робити із мухи слона.

- Метод дослівного перекладу – за зразком будови вислову оригіналу, підбір вислову. Такий метод використовують, коли інша мова не має аналогів чи еквівалентів.

Наприклад: «百川归海» (bǎi chuān guī hǎi) - все річки стікають в море, всі дороги ведуть в Рим.

Метод описового перекладу - лексична одиниця замінюється виразом, який просто замінить значення, тоюто коли немає аналогу і можливо використати дослівний переклад. (Калинюк, 2019, с.268)

Наприклад: «五彩缤纷» (wǔcǎi bīnfēn) - досл. п'ять кольорів хаотично; використовуючи описовий переклад – різнокольоровий.

Часто складно вибрати вірний метод, особливо між описовим та дослівним, адже і обидва використовуються коли не можливо підібрати аналог, еквівалент, відповідник. Загалом їх можна назвати методами безеквівалентного перекладу, які поділяють на:

- Лексичні трансформації, що описують формальні відносини та зміст між словами, виразами. Їх поділяють також на категорії:
 - транскрипція, транслітерація;
 - калькування;
 - лексико-семантичні заміни.
- Граматичні трансформації, що перетворюють структуру речення відповідно до норм мови. Їх також ділять на:
 - дослівний переклад;
 - членування речень;
 - поєднання речень;
 - граматичні заміни.
- Лексично-граматичні трансформації, що перетворюють лексику та синтаксичні структури. Її поділяють на:
 - антонімічний переклад;
 - описовий переклад;
 - компенсація. (Мойсеєнко, 2013, с.159)

Отже, серед досліджених чотирьох методів перекладу, було виявлено, що найкращим, найзрозумілішим методом є фразеологічна еквівалентність, проте їх не так і багато.

2.2. Описовий та буквальный переклад у процесі перекладу фразеологізмів чен'юй

«Великий словник чень'юй» Ченюй Да Цидаяня

Вибірка китайських чень'юй, що не мають функціональних аналогів, з «Великого словника чень'юй» Ченюй Да Цидаяня допоможе порівняти методи безеквівалентних прийомів перекладу. (Ченюй Да Цидянь, 2012)

За перший приклад слугуватиме фразеологізм із числівником:

一举两得 (yī jǔ liǎng dé)

一 - один

举 - підняти

两 - два

得 - отримувати

Буквальний переклад «підняти один, отримати два», де зберігаються числівники, проте сенс виразу не досить зрозумілий, тому краще скористатися описовим методом, де вийде значення «одним пострілом, двох зайців».

Продовжуючи вибірку з числівниками, візьмемо наступний приклад:

«精金百炼» (jīng jīn bǎi liàn)

精 - чистий

金 - золото

百 - сто

炼 – плавити

Описовий переклад нестиме більш зрозуміле значення «справжній талант важко виховати», тоді як дослівно означає «чисте золото сто разів потрібно плавити».

«千难万险» (qiān nán wàn xiǎn).

千 - тисяча

难 - складність

万 - десять тисяч

险 - небезпека

«Чисельні складності» - таке значення має даний фразеологізм завдяки описовому перекладу. Взявши дослівний переклад, отримаємо «тисяча складнощів, десять тисяч небезпек», що буде також зрозумілим для читача.

打草惊蛇 (dǎcǎo jīngshé)

打 - бити

草 - трава

惊 – лякати

蛇 – змія

Буквальний переклад «бити траву, лякати змію» для читача скоріш за все не буде нести жодного сенсу, проте, використавши мету описового перекладу, отримаємо зрозумілий вираз «діяти необдуманно – сполохати ворога». (Ужченко, 1988)

唇亡齿寒 (chúnwáng chǐhán)

唇 - губа

亡 - загубитися

齿 - зуб

寒 – холодний

Використавши метод описового перекладу, отримаємо значення «підвести себе під удар». (Ужченко, 2013)

Проаналізувавши вибірку чень'юй та переклавши їх завдяки описовому та буквальному перекладами, зрозумілим стає те, що буквальний переклад є простішим варіантом для перекладача, проте у більшості випадків є незрозумілим для читача. В той час, як метод описового перекладу завжди несе чіткий сенс для читача. Це вказує на те, що серед даних методів безеквівалентних перекладів більш влучним є описовий.

Висновки до другого розділу

Другий розділ нашої роботи дослідив складнощі, з якими стикається перекладач при перекладі чень'юй та показав як можна їх подолати. Одне із вирішень – знання історії, культури, традицій та звичаїв народу.

Іншим, не менш важливим, є коректний підбір методу перекладу. Таких методів у роботі виділили чотири, а саме: фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, дослівний переклад та описовий. Розібравши кожен метод та навівши приклади, проаналували, що деякі із таких методів зберігають значення

та образність вислову, де слова українською мовою збігаються із китайськими ієрогліфами.

Завдяки вибірці китайських чень'юй, порівняли безеквівалентні прийоми перекладу, а саме: описовий та буквальний, та дійшли висновку, що перший – найкращий, адже найбільш влучно допомагає передати сенс фразеологізму.

ВИСНОВКИ

Процес дослідження у даній роботі визначив, що як у китайській, так і в українській мовах, фразеологія займає значне місце, адже вони втілюють у собі досвід народів, історію та культуру. До того ж фразеологія часто використовується як в усному мовленні, так і на письмі.

Фразеологія, як розділ мовознавства, займається вивченням походжень та вживання сталих виразів, до чого входять прислів'я, приказки, ідіоми, афоризми та навіть жарти, анекдоти; вивченням лексичного значення виразів. Також фразеологія класифікує фразеологізми, а також вказує на взаємодію із іншими частинами мови.

Фразеологія, хоч і молода наука, та все ж цікавить багатьох вчених, перекладачів з усіх куточків світу, які вивчають її проблематику, єдині значення, експресивність, складають словники, підручники та пишуть наукові статті, діляться своїми дослідженнями з іншими. А також із семантичної, лексичної сторони, та на основі стилістичних особливостей, їхніх походжень, семантично-граматичних ознак, класифікують їх.

Було досліджено, що чень'юй є найбільшим класом фразеологізмів у китайській мові на основі, вже тепер, класичної класифікації китайського вченого. Такі фразеологізми сповнені переносних значень, виразності, експресивності.

Для виявлення таких сталих виразів у тексті та їх коректного перекладу важливими є знання культурної спадщини кожного з народів. Адже часто перекладчі стикаються із труднощами перекладу сталих виразів, через розбіжність у мові, письмі, стурктурах та культурі двох народів. Також, виникає проблема, коли при перекладі не звертається увага на внутрішню форму фразеологізму, а лише на зовнішню.

У роботі було виявлено, що вдалий підбір методів прийому чень'юй може вирішити питання складності перекладу, полегшити процес. Таким чином, один із методів – фразеологічного еквіваленту, можна зустріти доволі рідко, проте, серед

усіх, саме він є найбільш влучним, де образність та значення повністю збігаються у двох мовах. Фразеологічний аналог зберігає своє значення, проте образність відрізняється. Дослівний переклад, побудований на основі відповідника, часто викликає непорозуміння для читача. Та метод описового перекладу, що використовується для виразів, які не мають жодного аналогу, де оригінал повністю відрізняється від перекладу, проте може передати будь-яке значення, що чітко передасть сенс на іншу мову. Проте останній метод є найскладнішим для роботи перекладача, адже він вимагає знань обох культур, історій.

Кожен із методів перекладу, що наведені у роботі, використовуються перекладачами при перекладі китайських чень'юй. Подальше дослідження фразеології, зокрема чень'юй, та їх особливостей передбачає безліч перспектив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Потебня О.О. (1930). Із лекцій по теорії словесності.
2. Шарль Баллі. (1905). Нарис стилістики.
3. Шарль Баллі. (1909). Французька лінгвістика.
4. Чжан Юньян. (1959). Введення в лексикологію.
5. Білодід І.К., Бурячок А.А., Гнатюк Г.М. (1979). Словник української мови. Том 10. (с. 638).
6. Кочерган М.П. (2006). Вступ до мовознавства. Друге видання.
7. Алефіренко М.Ф. (1987). Теоретичні питання фразеології. (с. 152)
8. Баран Я.А. (1988). Фразеологія у системі мови.
9. Войцехович І.В. (2007). Практична фразеологія сучасної китайської мови.
10. Ма Гофань. (1959). Короткий огляд чен'юй. (с. 51).
11. Дащенко Г.В., Аулова М.В., Гаджиєва Г.Ю. (2015). Теорія та практика перекладу. (с. 46)
12. Скрипник Л.Г. (1973). Фразеологія української мови. (с. 12)
13. Кочерган М.П. (2010). Загальне мовознавство: підручник.
14. Баранова З.І. (1973). Модельовані фразеологізми в китайській мові. (с. 122)
15. Чень Шуань. (2007). Методика навчання студентів розумінню та інтерпретації китайських ідіом чен'юй на просунутому етапі мовного вузу. (с.23).
16. Зорівчак Р.П. (1983). Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія.
17. Кротневич Є.В., Родзевич Н.С. (1957). Словник лінгвістичних термінів. (с. 217).
18. Шлегель Ф. (1808). Про мову і мудрість індійців.
19. Галицька О.М. (2011) Фразеологізми як знаки культурної інформації. (с. 72).

20. Біложенко В.М., Гнатюк І.С., Дятчук В.В., Неровня Н.М., Федоренко Т.О. (2003). Словник фразеологізмів української мови.
21. Бобков В.О. (2016). Основні теоретичні засади контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження фразеології.
22. Калинюк Т.І. (2019). Методи дослідження фразеології. (с. 268).
23. Мойсеєнко Л.А. (2013). Теоретико-методологічні засади досліджень фразеологічних одиниць. (с. 159)
24. Ченюй Да Цидянь. (2012). Великий словник чен'юй.
25. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. (1998). Фразеологічний словник української мови.
26. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. (1990). Українська фразеологія.
27. 向光忠. (1985.)现代汉语知识丛书.
28. 符淮青. (1985) 现代汉语词汇.
29. 孙维张. (1989)汉语熟语学.